

Fejeton Rudolfa Křest'ana: Rčení doslova okřídlené

„Pozor, vyletí ptáček!“ hlásala kdysi před focením formulka, která však v současnosti může mít úplně jiný účinek. Je možné, že někdo už neznalý té tradiční věty zvedne hlavu směrem k blízkému stromu v domněnání, že byl upozorněn na chystaný vzlet nějakého opeřence z větvoví.

Jak pamětníci vědí, původně šlo o avízo, že člověk bude za chvíli zobrazen. A že by se měl dívat směrem k aparátu, nemrkat a nevtřít se. Zároveň se tvářit tak, jak by chtěl být zvěčněn, aby nevypadal jako špatně vyřezanej svatej.

Ale co s tím měl společného ptáček?

Usuzuji, že hláška vznikla zřejmě ještě v časech skříňových deskových fotoaparátů, které připomínaly bedničku. Mohlo tedy jít o navození symbolické představy, že právě z té uzavřené klece nějaký ptáček vyletí.

K uživatelům takového fotoaparátu patřil například legendární mistr Josef Sudek. Když jsem s ním svého času pořizoval interview, škoda, že jsem se ho opomněl otázat, zda i on někdy použil tuto pomocnou předehtu.

Stejně tak bych se mohl zeptat i Herberta Slavíka, jestli se k onomu úsluví uchýlil při vznikání oficiálního prezidentského portrétu Miloše Zemana. Slavíkův fotoaparát už nebyl skříňový, ale i tak docela rozměrný. Navíc v souvislosti se zkoumanou průpovídkou stojí za pozornost i význam fotografova příjmení.

Ohledně zrodu rčení o vylétajícím ptáčkoví bych si uměl představit taky možnost, že to upozornění mohlo kdysi v počátcích fotografie účelově předznamenávat, že záhy „vyletí“ magneziový blesk.

Ptačí symbolika bývala spojena s fotografickým konáním natolik bezprostředně, že Zdeněk Thoma, cestovatel a fotograf, ptáčkuje důsledně už přes půl století ve svých novoročenkách. Jeho PF (jejichž autorem je výtvarník Ladislav Havlíček) jsou každoročně různě variována, ale vždy s tématem opeřence vylétajícího z aparátu.

K loňským Thomovým osmdesátinám vyšly ty svérázné novoročenky dokonce souborně vydané jako malá knížka se zmíněným rituálním zvoláním na obálce.

Příslušné rčení se vyskytuje taky na štítu knížek Jindřišky Smetanové a Kurta Vonneguta jr. Je zároveň spojeno se souborem koláží Adolfa Hoffmeistera.

Mám to úsloví uložené v paměti mimo jiné i v souvislosti s bývalými pouličními fotografy, kteří patřili k městskému koloritu.

Taky se mi vybavuje rituál při pořizování skupinových snímků školní třídy. Komunální fotograf nás nejprve stupňovitě naskládal, abychom byli všichni vidět, a pak završil obřad onou kanonickou větou. Ve skutečnosti mu šlo především o apel technický, nikoliv o požadavek snažící se o vykresání povinného úsměvu, jak o něj loudí novodobě panující vybídka „Řekněte sýýýýr!“

Jestliže sýrové heslo vytěsnilo to bývalé ptáčkovské, stojí za zmínku, že je svým způsobem náhodou, že právě tak jako v angličtině, kde je původní návodné zvolání cheeeees spojeno s vyslovením dlouhého íííí, umožňuje totéž foneticky i české slovo stejného významu.

Nevím, jak to mají v jiných zemích, kde taková zvukově táhlá shoda v překladu sýra do tamních jazyků není. Už třeba na Slovensku zdánlivě stejné slovo neplní očekávanou funkci tak docela. SYR bez čárky nevymodeluje zrovna moc usměvavý výraz ve tváři, jak je možno si ověřit před zrcadlem.

Ale ještě zpět k ptáčkovi. Zánik toho dnes už archivního zvolání je zjevně podmíněn i tím, že do přítomných stále častěji užívaných placatých fotomobilů by se nevměstnal už ani kolibřík.

Rudolf Křesťan: Tváří v tvář (2019)

Nedávno mi dosloužil pravěký mobil. V provozovně operátora jsem se otázel, zda by se dal koupit úplně stejný, abych mohl zůstat u dosavadních ovládacích návyků. Bylo mi však naznačeno, že doba už je jinde a že moje přání je mimo.

Snažil jsem se ho požádat, aby mi doporučil aspoň nějaký méně složitý aparát. Jeho představa o jednoduchosti byla pro mě svérázná:

„Tenhle typ se jednoduše spouští přiložením ukazováčku pravé ruky. Taky si prohlédne vaši tvář, jestli je opravdu vaše – a pak vás pustí k sobě...“

Dotyčný akční muž mi zkusmo nahrál otisk zmíněného ukazováčku do nabízeného mobilu. Návazně mě tímtež mobilem vyfotil, abych v něm byl uložen k porovnání se sebou – tváří v tvář.

Pak mě vybídl, abych si to zkusil. Příklad skutečně reagoval na přiložení mého ukazováčku. Jako by to bylo heslo Sezame, otevři se! Pak mi bylo umožněno si ověřit, že reaguje pozitivně i na moji tvář.

U vědomí, že v útrokách toho nabízeného mobilu už mám nahraný prst a taky obličej, zdálo se mi, že vůči výrobku mám tím pádem určitou odpovědnost, takže jsem ukázněně přikývl na koupi.

Nehodlám vás obtěžovat lapáliemi, které provázely můj přechod. Víím, že pro spoustu lidí – zvláště mladších – je ovládání sofistikovaných telefonů brnkačka.

Okolí mě uklidňovalo, že se to časem poddá. Takže snaživě zjišťuji, kolik je v tom aparátce zakletých možností. Začínám být připraven i na to, že tam možná mám i topinkovač.

Když už jsem byl vtažen do oněch vymožeností, měl bych si umývat ruce ještě častěji než dříve, aby dotyčný ukazováček byl náležitě kontaktní. A v zimě bych si možná měl u rukavic vystříhnout otvor pro břicho dotyčného prstu.

Ohledně vstupní brány v podobě uloženého snímku svého obličeje prožívám zvláštní nejistotu, zda při snaze o spuštění se mám tvářit identicky jako v momentě, kdy mě prodejce fotil do paměti mobilu. Nejspíš jsem byl upřímně vyjukaný. Ale mám to trvale opakovat?

Při následném hledání odpovědi v zasvěcených pramenech jsem zjistil, že nasnímané biometrické informace o lidském obličejí jsou účinné a funkční i v případě různého tváření se. Například v japonském Sasebu jsou tak na pokoje vpouštěni hosté v tamním hotelu Hann-na.

Portrétní metoda je prý schopna identifikovat dotyčného zcela spolehlivě. Když na to přijde, tak detektivně i bezpočet dalších, což značně převyšuje lidskou schopnost, která podle zjištění britských vědců obnáší v průměru „jen“ pět tisíc zapamatovaných tváří.

Za sebe tu cifru potvrdit nemohu, nepřepočítával jsem tváře ve své osobní paměti. Mimochodem: paní Vladimíra, k níž chodím na pedikúru, tvrdí, že si své zákazníky pamatuje spíš podle chodidel.

Nerad bych, aby vylíčené startování (doslovné i symbolické) nového mobilu vyznělo jen soukromě. Zmíněný identifikační postup totiž stále častěji přichází ke slovu i jinde. Viz nedávno zveřejněná informace:

„Od letošního září se klientům části českých bank začne na internetu měnit proces placení kartou. Opisování SMS kódů nahradí přihlášení pomocí biometrických údajů – tedy buď otisku prstu, nebo nasnímání obličeje.“

Hle, další důvod, proč bych si měl dávat pozor na jakékoliv zranění svých prstů s následným zafačováním, ne-li dokonce zasádrováním.